

DAVE EGGERS: A KÖR

A cápa, amelyik fölfalja a világot

PETHŐ RÉKA

A KÖZÖSSÉGI MÉDIA ÉS ÁRNYOLDALA.

Kon az, aki használta már a Facebook-on azt a funkciót, amellyel meg lehet nézni, bizonyos ismerőseink mikor voltak utoljára bejelentkezve? Aki most gondolatban azt válaszolta, „én igen”, annak érdemes elolvasnia Dave Eggers 2013-ban megjelent, *A Kör* című könyvét, mert ő már elindult azon a spirálon, amelyről az amerikai író mesél. Eggers a magyarul is megjelent, karkai *Hologram a királynak* után ebben a regényében is olyan témához nyúlt, amelyről mindenkinek van véleménye, és bár bizonyos pontokon egészen a ponyvairodalom szintjére süllyed mind stílusban, mind szóhasználatban, nem szabad szó nélkül túllépni rajta.

A *Kör* ugyanis nem az a regény, amit szépirodalmi értékei vagy igényessége miatt olvasunk el, hanem azért, amiről szól. Olyan témát és kérdéseket vet fel, amelyek a jelenben, folyamatosan alakítják át a világot – csak éppen az nem egyértelmű, hogy ez a fejlődés meddig üdvös. A regény főhőse egy 24 éves lány, Mae, aki a globális Kör nevű vállalatnál kezd dolgozni. Annál a cégnél, amely követi minden internetes tevékenységünket, kereséseinket, és uralja a közösségi médiát. Mae az ügyfélszolgálaton kap munkát, ám a tevékenységi köre hamar bővülni kezd: miközben munkaasztalánál a monitorok száma egyre csak nő, eljutunk a teljes átláthatóságáig: reggeltől este 10-ig van rajta egy kamera, amely folyamatosan élőben közvetíti őt és amit lát. Ő lesz a vállalat arca, aki bemutatja a cég működését a világnak.

A regény igazi értéke abban rejlik, ahogy Eggers fokról fokra haladva

építkezik és szép ívben rajzolja fel a digitális világ egyre nagyobb uralmát Mae-n – vagy bármelyikünkön. Eleinte mindannyiunk számára ésszerűek a folyamat előnyei: az ügyfélszolgálat munkáját egy kérdés megválaszolása után az ügyfél azonnal értékeli egy százas skálán, a munkatársnak pedig igyekeznie kell, hogy bizonyos átlag fölött maradjon. Így az ügyfélszolgálatos motivált, hogy jól dolgozzon, az ügyfél pedig színvonalas szolgáltatást kap. A teljesítményünk pontosan mérhető, és ez hasznos. Mae-nek ezzel párhuzamosan részvételi rangja van a cégnél, ez az a pontszám, amely a közösségi médiás tevékenységéből áll össze: mennyi tartalmat osztott meg, mennyien kedvelték az ő tevékenységét, mennyi eseményhez fűzött megjegyzést. Ez határozza meg a népszerűségét a vállalatnál, kollégái ennek alapján alkotnak véleményt róla. A teljesítménye tehát számoszítható. De ennek nagy ára van.

Eggers nagyon szépen egyensúlyoz azon a vékony határvonalon, ahonnan kilátás nyílik a közösségi tér, a széles körű elérés és az online világ minden előnyére, de a privát szféra felszámolásának, a valós élmények digitálisra cserélésének árnyoldalára is. A sorra érkező technikai újítások mind a mai valóságból táplálkoznak – *A Kör* utópiája nem sci-fi –, alkalmazásuk kapcsán Eggers újabb és újabb kérdéseket rajzol fel. Visszaszoríthatók a gyermekrablások, ha minden gyerek csontjába beültetünk egy chipet, amellyel örökké követhető, hogy hol van. De hová vezet az, ha egy emberről mindig meg lehet mondani, hogy éppen hol

tartózkodik? Mae apja gyógyíthatatlan betegségben szenved, ezért az orvosok bekamerázzák a szülői ház minden szegletét, mert a folyamatos megfigyelés közelebb visz a betegség megértéséhez, és ezáltal gyógyításához. De lehet-e úgy élni, hogy minden cselekedetünk látható mások számára?

Az utópia azonban disztópiába fordul, amikor a bosszantó apróságok nyomasztó hitvallásként kezdenek működni. Mae gyermekkori barátja, a Kör világának didaktikus ellenpontjaként a digitális világot elutasító „analóg” Mercer tart eleinte tükröt a lány átalakulásának, kimondva az ítéletet: „Az az igazság, hogy már nem vagy valami érdekes. Ülsz az íróasztalnál napi tizenkét órát, mégse tudsz felmutatni semmit a végén, csak egy-két számot, ami egy hét múlva elavul, és nem emlékszik rá senki.” A Mae kamerái elől menekülő Mercer öngyilkossága után a lány levonja a következtetéseket, amellyel Eggers végül állást foglal az addig nyitva hagyott történetben: ebben az új, szabad világban épp csak választási lehetőség nincs – a kimaradás nem opció.

A sötét és bántóan összezsapott befejezésig azonban alapvetően élvezetes regény *A Kör*, ha hajlandóak vagyunk túllépni az időnként megmosolyogatóan gyenge epizódokon. Számos érdekes gondolatot vet fel, amelyek esetében azt lenne igazán izgalmas megvizsgálni, hogy melyik olvasó számára mikor válik abszurd túlzássá mindaz, amit Eggers vizionál.

EURÓPA KÖNYVKIADÓ, 2016.

JAMES PONSOLDT: A KÖR

Az utópia öröme

SEPSI LÁSZLÓ

PUHAFEDELŰ ADAPTÁCIÓ A KÖZÖSSÉGIMÉDIA-FÜGGŐSÉGRŐL.

Hogyan magyarázná el a Kört a nagymamájának? – hangzik el a kérdés James Ponsoldt filmjének azon jelenetében, amikor a súlyozottan hátrányos helyzetű hősnő rész vesz egy állásinterjún. Természetesen a kissé naiv, ugyanakkor talpraesett, intelligens és jó szándékú Emma Watson – akinek regénybeli verziójáról mindez kevésbé mondható el – kivágja magát a helyzetből, de a HR-es rutinfeladat kellemetlen szelleme mindvégig ott lebeg Dave Eggers bestsellerének adaptációja felett. A nagymamához kapcsolódó előítéletei mellett *A Kör* saját nézőjét is olyan emberfajtnak tekint, aki csak lassan és tagoltan előadott sarkos világmagyarázatokat képesek felfogni, melyeket az addigi bevett életmód végével kecsesgető kiadós rémisztgetés húz alá.

„Bekebelezi a közösségi média”
(Emma Watson)

James Ponsoldt karrierje 2013-ban lódult meg *Az élet habzsolva jó* részeges *coming-of-age* sztorijával, és a rendező azóta is az ott bevált stratégiát alkalmazza. A viszonylag sikeresnek, vagy legalább elismertnek mondható könyvek nagyjából hűséges adaptációi (Tim Sharp *The Spectacular Now*-ja után David Lipsky és David Foster Wallace interjúkötete következett, majd Eggers *A Kör*-je) eleve bírnak némi előre szavatolt presztízzsel, így az igazán látványos bukás lehetősége elviekben – habár *A Kör* eddigi fogadtatása épp ezt cáfolja – csekély. Az Eggers regény ebből a szempontból pazar alapanyag egy Ponsoldt-féle *adaptátornak*. Úgynevezett fontos, az egész nyugati társadalmat izgató problémáról szól, fellelhetőek benne egy jól körülhatárolható identitásmintázat jellemzői (a „tehetséges, de terhelt vidéki srác”, „a nyegle, mindent agyonbeszélő csúcserőtelmiségi” után ez most „a multiban a szebb jövőt látó huszoneves lány”), ráadásul a hősnő közösségimédia-függősége könnyedén párhuzamba állítható a rendezőt az *Off the Black* című debütfilmje óta kísérő alkoholbeteg-tematikával. Hogy ez a látszólag mennyekben kötetett frigy végül mégis művészi kudarcba torkollik, az csak részben indokolható az alapanyag silányságával. Habár Eggers könyve egy másodvonalbeli *young adult* regény bumfordiságával megírt tanmese a privát szféra árucikké válásáról a kapitalista médiacégek karmai közt, azt a folyamatot legalább logikusan végigvitte, ahogyan utópiából disztópia, idealista munkavállalóból a hatalom agymosott avatárja válik. A filmverzió épp ennek az ívnek a felvázolásáról mond le, és a legnagyobb

fordulóponttól kezdve – a hősnő volt barátjának halála – radikálisan át is írja a cselekményt, aminek két igen könnyen körülhatárolható funkciója van. Egyrészt, megakadályozza, hogy a hősnő egyértelműen negatív karakterre váljon (a regényben Mae biztatja a technofób munkásfiú után indított hajtóvadászat résztvevőit; a filmben próbálja leállítani őket), másrészt nem csak a főszereplőt, de a kukkoló online csühhét is felmenti bármiféle felelősség alól, végül egyszerűen a gigacég vezetőiben jelölve ki a leleplezendő gonosztevőket, akik saját önös érdekeik miatt térítették el a megfigyelésalapú szép új világ kiépülését. Miközben az új világtrend kiteljesedik a film zárlatában – ezzel sugallva, hogy a technikai fejlődésből fakadó társadalmi változások elkerülhetetlenek –, a könyv befejezésével ellentétben ezt pozitív előjellel teszi, a záróképeken elhatalmasodik az utópia mérsékelt gyanús öröme. Így *A Kör* filmváltozata amellet, csaknem kritikátlanul emeli át a közösségi oldalak örömelvű, a „pozitív gondolkodást” szorgalmazó ideológiáját a filmvászonra (például azáltal, hogy nem firtatja a kollektíva felelősségét), világábrázolása is a szigorúan szabályozott közösségi oldalak jellegzetes sterilitását követi. Míg például a hősnő a regényben szexuálisan aktív karakter, a filmverzió még csak nem utal olyan időtöltéseire, amelyek képei fennakadhatnának az Instagram tartalomszűrőjén (miközben a vég kezdetét itt is a szülők véletlenül kilesett pástorórája jelenti). A közösségi média kritikájának szánt *Kört* végül bekebelezi a közösségi média esztétikája: Ponsoldt filmje egy percig sem hagyja felfeslenni a céges bulik partyfotóiból, sportélményekből, feldolgozhatatlan mennyiségű kommentből és közösen utált bűnbakokból összeálló képáradatot. Még a végén felkavarná az idegyenge nagyanyóként elképzelt nézőt.

A KÖR (The Circle) – amerikai, 2017. Rendezte: **James Ponsoldt**. Írta: **Dave Eggers, James Ponsoldt**. Kép: **Matthew Libatique**. Zene: **Danny Elfman**. Szereplők: **Emma Watson** (Mae Holland), **Tom Hanks** (Eamon Bailey), **Karen Gillan** (Annie), **John Boyega** (Kalden), **Ellar Coltrane** (Mercer). Gyártó: **Imagination Abu Dhabi / Likely Story**. Forgalmazó: **Big Bang Media**. *Szinkronizált* 110 perc.